

Кыргыз билим берүү академиясы

**Кенже балдарды үйдө өз алдынча
китеп окууга үйрөтүүнүн он шарты**

п.и.д., профессор **РЫСБАЕВ С.К.**

Учурда ата – энелердин көпчүлүгү: «балам китеп окубайт, китеп бетин ачпайт, китеп кармаса эле уйкуга кирет» деп кейишсе, көпчүлүгү: «балам интернеттен башканы карабайт, чыгарманын өзүн окубай, мультфильмин гана көрөт» - деп нааразычылыгын билдирип келишет.

А, чындыгында, баланы китеп окууга тартуу үчүн эмнелерди жасоо керек?

- * **Биринчиден**, ата-эне үйдө, сөзсүз түрдө, жок дегенде, чакан китепкана жасап алуусу тийиш. Көпчүлүк өйдө китепкана түгүл, бирин-экин китеп турганын көрбөйсүн.
- * Китепсиз үйдө окумал баланы тарбиялоо кыйын. Ошондо да, үй китепканасында классикалык адабияттарды курулай жыйнап кооз мукалалары менен текчелерин жасалгалоонун ордуна, балдары өз курагында окууга тийиш болгон жомоктор, ангемелер, фантастикалар, приключениялуу жана тарыхый чыгармалар, эпостор, ыр-тамсилдер, табышмактар, жаңылмачтар жана макал-лакаптар болуусу керек.

* **Экинчиден**, ата – эне балага кайсы китеп кандай жана ал эмне жөнүндө экендигин айтып берип, өзү окуган китептери тууралуу аз убакыт болсо да балдары менен аңгемелешип, жаңы сатып келген китептери тууралуу маалымат берип, кандай китептер экендигин көрсөтүп туруусу да көңүл бурарык иш – аракет болуп саналат.

Үчүнчүдөн, кез-кезде балдарын эрчитип китеп дүкөндөрдү кыдыруу, ичи-сырты кооздолуп жазалгаланган сүрөттүү китептерди балдар өз көздөрү менен көрүп, аларды өз колдору менен кармалап көрсө кандай ыракат! Балдарга ошол сыртынан болсо да таанышкан китептерин эркин тандап алуусу, алардын өзү каалаган жана кызыккан китебин ошол жерден сатып берүү- ошол китептер аркылуу китепке болгон алгачкы тартылуу сезимдерин ойготуу натыйжалуу иш болмок.

* **Төртүнчүдөн,** баланын өзү каалап саттырып алган кызыктуу китептерине үй китепканасынын бир бурчунан атайын орун берүү керек. Текчедеги ал орун балага көрүнөө, каалаган убакта алууга мүмкүн болгондой ыңгайлуу жана бою жетер жер болушу керек. Ошондо гана ал орун баланын рухий дүйнөсүнүн, китептүүлүккө тарбиялануусунун «алтын ордуна» айлануусу ажап эмес.

* **Бешинчиден**, бала менен анын окуган китептери туурасында мезгил-мезгили менен аңгемелешүүнү уюштуруу оң. Баланын окуганынын эмне жөнүндө, ким тууралуу экендиги, андан көңүлүнө жаккан нерселери, каармандары, окуялар, каармандарынын кылык-жоруктары, муноздору, алардын иш-аракети жагдайында эркин айтып ой бөлүшүүсүнө жетишүү-маанилүү жетишкендик.

- * **Алтанчыдан**, ата – эне баласынын кандай тематикадагы жана жанрдагы чыгармаларды окугусу келерине көз салуусу тийиш жана алар каалаган чыгармаларды таап келип бериши балдардын окурмандык аракетин тереңдетүүгө жол ачмакчы.
- * Анткени баланын каалоо сезиминин ойгонушу кыйын, ошондуктан ошол сезимдерин өчүрбөй сактоого жетишүү- эн пайдалуу болмокчу.

* **Жетинчиден**, окуган чыгармалары менен гана чектелбей, алардын экрандашкан варианттарын, мультфильмдерди, чакан көркөм фильмдерди, аудио китептерин да сатып берсе ашыктык кылбайт. Үйдө баланын фоно жана видео фондун уюштуруп берүү, азыркы көрмө каражаттарды, атап айтканда, ноутбуктар менен планшеттерди, балдарды китеп окуудан алагды кылат -деп көз жумуп алып жерий берестен, кайра аларды ыктуу жана максаттуу пайдалануу, максаттуу иш- аракетке чегүү менен айкалыштыра билүү абдан керек.

* **Сегизинчиден,** балага кызыктуу кылып, каармандардын үнүн, кебетесин, кыймыл-аракетин сезимдүү түрдө, көркөм, образдуу мүнөздөп, туурап окуп берүү жана уккулуктуу сүйлөп берүү да баланы китеп окууга жетелөөнүн алгачкы башаты болмокчу. Бул ыкма, айрыкча, кичинекей бөбөктөрдүн көркөм адабиятка кызыгуусунун «алтын ачкычы» болуп эсептелет.

* **Тогузунчудан**, китеп окуу менен бирге, баланын көркөм элестүү ой жүгүртүүсүн өнүктүрүү, окуган китептеринин каармандарынын кебетесин же кыймыл-аракетин, адегенде, сөз менен «тартып», элестүү айтып берүүгө үйрөтүү, андан ары аларды боёк менен тартып берүүсүнө машыктыруу менен коштолсо андан да кызык, идеалдуу жумуш болмок.

* **Онунчудан,** баланын туулган күнүндө жана майрамдарда сөзсүз түрдө сүрөттүү жана кызыктуу китептерди белекке бериңиз. Белекке берген же өзү саттырып алган китептер балдардын өздүк менчиги болорун эстеңиз. Алардын «бул - меники» деген сезим-туюму аны ошол кооз китептерине өтөт, аны жанына жакын көрөт, ага тартылат.

* Балдарынын өнүгүүсүндөгү мындай көрүнүштөрдү педагогикалык гана эмес турмуштук билим-тажрыйбасы бар ата-энелер күн сайын сезип-туюшпай койбойт...

* Анткени, сөзүбүздүн башында эскерткендей, бала жашаган ушундай социогендик чөйрөгө анын канында жаткан биогендик чөйрөсү жана да жан дүйнөсүндө жашынып жаткан психогендик тамыры да коштолуп кетери бышык. Ошондуктан, ата – эненин өз баласынын окумал болуп калыптануусуна биз айткан бул шарттар оң таасирлерин бербей койбостугу ыктымал.

Көңүл бурганыңыздарга
рахмат!

Бишкек-2020